

5. Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Ερωτήσεις ανάπτυξης

1. α) Να περιγράψετε την κοινωνική διαστρωμάτωση στην ελληνιστική Αίγυπτο.
β) Να παρουσιάσετε τις συνθήκες κάτω από τις οποίες διαμορφώθηκε.
2. Να αντιπαραβάλετε την κοινωνική διαστρωμάτωση του Κράτους των Σελευκιδών με αυτήν του κράτους των Πτολεμαίων. Να εντοπίσετε ομοιότητες και διαφορές και να τις αιτιολογήσετε.

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Να εξηγήσετε γιατί η γεωργική παραγωγή άρχισε να μειώνεται από τον 4^ο αι. π.Χ., παρ' όλη τη βελτίωση των τρόπων καλλιέργειας.
2. Να ερμηνεύσετε την προθυμία πολλών ιδιοκτητών μεγάλων βιοτεχνιών να απελευθερώσουν τους δούλους τους.
3. Ποια ήταν η σκοπιμότητα της πρακτικής της **ευεργεσίας**;
Να αναφέρετε ποιοι και σε ποιες περιπτώσεις την εφαρμόζαν καθώς και τις επιπτώσεις της στην πολιτική ζωή των πόλεων - κρατών.
4. *Αποδέσμευση των περσικών θησαυρών (χρυσού αγύρου)*

Επιδείνωση της κατάστασης των οικονομικά ανίσχυρων

- Να ερμηνεύσετε την παραπάνω σχέση.
5. Να δώσετε το νοηματικό περιεχόμενο των όρων **θίασοι**, **έβρανοι**.
 - Να αναφέρετε τη χρησιμότητά τους.
 6. Να εκθέσετε τα αίτια που προκάλεσαν τις κοινωνικοπολιτικές συγκρούσεις στο κράτος της Σπάρτης κατά τον 3^ο π.Χ. αι.

7. Ποιες κοινωνικοπολιτικές αλλαγές εισηγήθηκε με νόμο ο βασιλεύς της Σπάρτης Άγις Δ΄ (244-241 π.Χ.);
8. Ποια βλαπτική επίδραση στα οικονομικά του Μακεδονικού Κράτους προκάλεσε η εκστρατεία του Μ. Αλεξάνδρου στην Ασία;
9. **«Η πολεμαϊκή πολιτική ήταν ρεαλιστική, πολυδιάστατη και αξιοκρατική»** (σ. 51 του σχολικού σας βιβλίου).
 - Να αναλύσετε την παραπάνω διαπίστωση και να την αιτιολογήσετε.
10. Πώς ερμηνεύετε την απουσία δούλων από την ύπαιθρο χώρα της Αιγύπτου σε μια εποχή που η δουλική εργασία ήταν γενικευμένη σ' όλο τον τότε γνωστό κόσμο;
11. Να εκθέσετε την εξελικτική πορεία των σχέσεων μεταξύ των Πτολεμαίων και του Αιγυπτιακού Ιερατείου.
12. Να συγκρίνετε την πολιτική του Μ. Αλεξάνδρου με αυτήν των Σελευκιδών της Ασίας εντοπίζοντας τις διαφορές. Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.
13. Να αναφέρετε τα πολιτικά και πολιτιστικά στοιχεία του ελληνικού προτύπου οργάνωσης των πόλεων στο κράτος των Σελευκιδών.
14. Να δώσετε το νοηματικό περιεχόμενο του όρου **κατοικίες**.
15. Στο κράτος των Σελευκιδών **«ο μόνος λαός που έχασε τα προνόμια και υποβαθμίστηκε, ήταν οι Πέρσες»**. Να εξηγήσετε το γεγονός αυτό.
16. Για ποιο λόγο νομίζετε ότι έτυχαν ιδιαίτερης κρατικής μέριμνας οι Βαβυλώνιοι;
17. Ποια η πρωτοτυπία των βασιλέων της Περγάμου στον οικονομικό τομέα και ποια αποτελέσματα είχε;

Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου «σωστό-λάθος»

- Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν ως Σωστές ή Λανθασμένες, σημειώνοντας Χ στο αντίστοιχο τετραγωνάκι. Στη συνέχεια, κάθε πρόταση που θεωρήσατε Λανθασμένη, να την αναδιατυπώσετε στη διάστικτη κενή γραμμή, ώστε να γίνει σωστή.

1. Κατά την ελληνιστική εποχή στα κράτη του παλαιού ελληνικού κόσμου:

	Σωστό	Λάθος
α) Η μισθωτή εργασία στοίχιζε λιγότερο από τη δουλική.	☐	☐
β) Η δύναμη της εκκλησίας του Δήμου ενισχύθηκε ενώ η εξουσία της Βουλής και των αρχόντων μειώθηκε.	☐	☐
γ) Η εκστρατεία του Μ. Αλεξάνδρου στην Ανατολή βοήθησε να αναπτυχθεί η οικονομία της Μακεδονίας.	☐	☐
δ) Στη Σπάρτη κατέρρευσε το κοινωνικοπολιτικό οικοδόμημά του ο Λυκούργος.	☐	☐
ε) Η γεωργική παραγωγή αυξήθηκε στην Αττική.	☐	☐
στ) Ο βασιλιάς της Σπάρτης Άγισ Δ΄ πέτυχε στην μεταρρυθμιστική του προσπάθεια για αναδασμό της γης.	☐	☐

2. Κατά τον 4^ο π.Χ. αι.:

	Σωστό	Λάθος
α) Στην Αττική είχε ενταχθεί η εκμετάλλευση των μεταλλείων του Λαυρίου ως βασικής πηγής πλούτου.	☐	☐
β) Στη Ρόδο το κράτος ανέλαβε το μονοπώλιο των ειδών αγγειοπλαστικής.	☐	☐
γ) Ο θεσμός της δουλείας δεν είχε διάδοση στη Μακεδονία.	☐	☐
δ) Ο τραπεζίτης της Ρόδου Αντιμένης εγκαινίασε το θεσμό της ασφάλισης.	☐	☐

- ε) Η πλειονότητα των Ελλήνων πλούτισε λόγω των νέων οικονομικών δυνατοτήτων που δημιούργησαν οι κατάρσεις του Μ. Αλεξάνδρου.
-
- στ) Ο βασιλιάς της Σπάρτης, Κλεομένης Γ΄ νίκησε επανειλημμένα τον αρχηγό της Αιτωλικής Συμπολιτείας Φιλοποίμενα.
-
- ζ) Σύμφωνα με τον Πολύβιο μόνο 1000 Σπαρτιατικές οικογένειες διέθεταν γη.
-
- η) Οι κάτοικοι της Μεγαλόπολης ζήτησαν να παραχωρήσουν οι πλούσιοι γαιοκτήμονες το 1/3 της ιδιοκτησίας τους.
-

3.

	Σωστό	Λάθος
α) Οι Έλληνες στην Αίγυπτο δεν έγιναν ποτέ κυρίαρχο εθνικό στοιχείο. ☐ ☐	☐	☐
β) Το θρησκευτικό αίσθημα των Ελλήνων αποτέλεσε εμπόδιο για την αποδοχή των Αιγυπτιακών θεοτήτων. ☐ ☐	☐	☐
γ) Οι Πτολεμαίοι απεχθάνονταν τα κρατικά μονοπώλια. ☐ ☐	☐	☐
δ) Οι Αιγύπτιοι ήταν απόλυτοι κύριοι των κτημάτων τους. ☐ ☐	☐	☐
ε) Οι Εβραίοι στην Αίγυπτο, επειδή μιλούσαν Ελληνικά, μετέφρασαν τα ιερά τους βιβλία στην ελληνική γλώσσα. ☐ ☐	☐	☐
στ) Οι αγροτικοί κλήροι που παραχωρούσαν οι Πτολεμαίοι στους ευνοούμενους τους ήταν κληρονομικοί και μεταβιβάσιμοι. ☐ ☐	☐	☐

Ερώτηση πολλαπλής επιλογής

- Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση, τοποθετώντας σε κύκλο το γράμμα αρίθμησης της.
1. Οι κυνικοί φιλόσοφοι δίδασκαν:
 - α) την αταραξία και θεωρούσαν την απόλαυση ως ελευθερία από τον πόνο
 - β) την απελευθέρωση του ανθρώπου από τις ανάγκες που ο ίδιος δημιούργησε
 - γ) τον μέτριο πλούτο ως αναγκαία προϋπόθεση της ελευθερίας του ατόμου
 - δ) την επανάσταση από την καταπίεση των πλουσίων
 2. Στο κράτος των Σελευκιδών δεν αναπτύχθηκαν μεγάλες βιοτεχνίες επειδή:
 - α) οι Ασιάτες αποστρέφονταν τα ελληνικά προϊόντα
 - β) το χαμηλό βιοτικό επίπεδο του λαού έκανε αδύνατη την απορρόφηση μεγάλης ποσότητας βιοτεχνικών προϊόντων.
 - γ) ο σκληρός ανταγωνισμός των βιοτεχνών της Περγάμου δεν άφηνε περιθώρια κέρδους
 - δ) πλήθος κληρούχοι κατέκλυσαν την ύπαιθρο χώρα.

Ερώτηση συμπλήρωσης

Να συμπληρώσετε τα κενά στο παρακάτω κείμενο.

- Η Ναύκρατις υπήρξε
-
- Ο Απολλώνιος ήταν και καταγόταν από
- Πολιτεύματα αποκαλούσαν
- Το Γυμνάσιο ήταν
και αποσκοπούσε
- Ελληνότροποι ονομάζονταν
-
- Η φυλετική ανάμιξη που ξεκίνησε τον 3^ο π.Χ. αιώνα αφορούσε
-
- Οι κληρούχοι ήταν
-

Εργασίες για το σπίτι

1.

Κείμενο Α

Τα άτομα ένιωσαν ανίσχυρα μπροστά στα κοσμοϊστορικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν γύρω τους από τη διάβαση του Μ. Αλεξάνδρου στην Ασία ως την τελευταία φάση της τιτανομαχίας για τη διαδοχή του και στη συνέχεια μπροστά στη θέληση των μοναρχών που σαν επίγειοι θεοί ρύθμιζαν τις τύχες των ανθρώπων. Αυτή η συνείδηση της απόλυτης αδυναμίας του κοινού ανθρώπου οδήγησε στην παραίτηση και στη μοιρολατρία. Οι Στωικοί και οι Επικούρειοι υιοθέτησαν αυτές τις τάσεις, τις αιτιολόγησαν φιλοσοφικά και τις ενέταξαν στην ηθική τους. Οι Στωικοί σύστησαν την αποχή από την πολιτική δραστηριότητα με το αιτιολογικό ότι θα μπορούσε να μην εναρμονίζεται με τη θεία βούληση και επομένως να επιβραδύνει την πραγμάτωση των υπερκόσμιων σχεδίων. Θεωρούσαν λοιπόν τους ισχυρούς ως όργανα της θείας Πρόνοιας και δίδασκαν ότι τα συμβαίνοντα είναι μοιραία και σύστησαν να αντιμετωπίζονται με απάθεια. Και οι Επικούρειοι πέρα από την αταραξία συνιστούσαν αποχή από την πολιτική ζωή, εκτός των περιπτώσεων που επιβαλλόταν από λόγους ατομικής ασφάλειας.

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. Δ', σ. 485.

Κείμενο Β

Οι Στωικοί παραδέχονταν την ανάγκη της θρησκείας ως βάσης της ηθικής. Έβλεπαν με ανοχή την λαϊκή πίστη, ακόμα και τους δαίμονες και τις μαντείες και βρήκαν αλληγορικές ερμηνείες για να γεφυρώσουν το χάσμα μεταξύ δεισιδαιμονίας και φιλοσοφίας. Δέχονταν την αστρολογία των Χαλδαίων ως ουσιαστικά ορθή και πίστευαν ότι οι γήινες υποθέσεις βρίσκονταν σε κάποια μυστική και συνεχή ανταπόκριση με τις κινήσεις των άστρων.

Will Durant, Παγκόσμιος Ιστορία του Πολιτισμού, τ. Β', σ. 665

Κείμενο Γ

Ο Επίκουρος διδάσκει ότι η φρόνηση μας ελευθερώνει από τα δεσμά των παθών, από τον φόβο των θεών και από τον φόβο του θανάτου. Μας διδάσκει να υπομένουμε τις ατυχίες και να αντλούμε βαθιά και διαρκή ευχαρίστηση από τα απλά αγαθά της ζωής... Ο φρόνιμος άνθρωπος δεν έχει φιλοδοξίες και πόθο για φήμη... Αποφεύγει τον πυρετώδη ανταγωνισμό της πόλης και τη δίνη της πολιτικής διαμάχης και αναζητά την γαλήνη της εξοχής... Η φυσική ηδονή τον ανταμείβει με το μέγιστο αγαθό: την ειρήνη.

Will Durant, Παγκόσμιος Ιστορία του Πολιτισμού, τ. Β', σσ. 660-661.

Κείμενο Δ

Και τα δύο αυτά φιλοσοφικά ρεύματα που αναπτύχθηκαν την περίοδο της θρησκευτικής και πολιτικής παρακμής ήλθαν από την Ασία: ο Στωικισμός πήρε από το Σημιτικό Πανθεϊσμό τη μοιρολατρία και την υποταγή, ενώ το Επικούρειο δόγμα επηρεάστηκε από τους ευδαιμονιστές Έλληνες της ασιατικής ακτής.

Will Durant, Παγκόσμιος Ιστορία του Πολιτισμού, τ. Β', σ. 657.

Αφού μελετήσετε προσεκτικά τα παραπάνω κείμενα:

- α)** να καταδείξετε τις βασικές ιδέες που διέπουν τα 2 φιλοσοφικά συστήματα.
- β)** να συσχετίσετε την εμφάνισή τους με το γενικότερο πολιτικοκοινωνικό πλαίσιο της εποχής και να την ερμηνεύσετε.

Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ως πηγές:

- α) Α. Β. Ράνοβιτς, *Η Ελληνιστική Εποχή*, εκδ. Μπάυρον, 1983, σσ. 296-315.
- β) Β. Κρεμμυδά - Σ. Μαρκιανού, *Αρχαίος Κόσμος*, εκδ. Γνώση, σσ. 103-107.
- γ) Σχετικά κεφάλαια από το έργο του Bernard Russel, *Ιστορία της δυτικής φιλοσοφίας*.

2.

Κείμενο Α

Η ζωή στην Αίγυπτο εξαρτάται από τον Νείλο. Οι άνθρωποι είναι υποχρεωμένοι να καλλιεργούν στα ενδιάμεσα των πλημμυρών του, να κατασκευάζουν και να συντηρούν διώρυγες, ώστε να αρδεύουν εκτάσεις, όπου δεν φθάνουν μόνοι τους τα νερά του ποταμού και γενικότερα να δαμάζουν και να εκμεταλλεύονται με σύστημα και συνέπεια τον ποταμό Νείλο. Η ανάγκη αυτή επέβαλλε τη συνένωση όλων των δυνάμεων κάτω από ενιαία και ισχυρή ηγεσία. Έτσι η Αίγυπτος απέκτησε πολύ ενωρίς πολιτική ενότητα, θεοκρατική μοναρχία, συγκεντρωτική κυβέρνηση, γραφειοκρατική διοίκηση, ιεραρχημένη σε πολλά κλιμάκια και η οικονομία της κινήθηκε κάτω από τις εντολές και τον έλεγχο του κράτους, με χρησιμοποίηση αναγκαστικών μέσων, όπως οι αγγαρείες. Έμμεσα αποτελέσματα αυτών των εξελίξεων ήταν η μεταβολή των χωρικών σε δουλοπάροικους, η διαμόρφωση μιας τάξεως φεουδαρχών, η συγκέντρωση πλουτοπαραγωγικών πηγών και προνομίων από τα μέλη αυτής της τάξεως και από τους διοικητικούς υπαλλήλους, που άλλωστε συνδέονται στενά με το ιερατείο. Οι Πέρσες κατακτητές δεν μπορούσαν παρά να διατηρήσουν συστήματα, αντιλήψεις και συνήθειες που διαμορφώθηκαν κάτω από την πίεση των τοπικών συνθηκών.

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. Δ', σελ. 493.

Κείμενο Β

Η βασιλική ιδιοκτησία της γης ήταν από παλιά ιερή παράδοση στην Αίγυπτο. Ο Φαραώ, ως βασιλιάς θεός, είχε πλήρη δικαιώματα στο έδαφος και σ' όλα τα προϊόντα. Ο ιθαγενής φελάχος δεν ήταν δούλος, αλλά δεν μπορούσε να εγκαταλείψει την θέση του χωρίς την άδεια της κυβερνήσεως και ήταν υποχρεωμένος να παραδίδει μέρος της συγκομιδής του στο κράτος.

Οι Πτολεμαίοι δέχτηκαν αυτό το σύστημα και το επέκτειναν αφού οικειοποιήθηκαν τις μεγάλες εκτάσεις που ανήκουν στους ευγενείς Αιγυπτίους και στους ιερείς. Μια μεγάλη γραφειοκρατία κυβερνητικών εποπτών υποστηριζόμενη από ένοπλη φρουρά διέυθυνε ολόκληρη την Αίγυπτο σαν ένα απέραντο κρατική κτήμα... Αναμφίβολα το σύστημα αυτό εφαρμόστηκε γιατί οι συνθήκες καλλιέργειας στην Αίγυπτο απαιτούσαν περισσότερη συνεργασία και ενότητα δράσης απ' όση θα μπορούσε να αναπτυχθεί με το σύστημα ατομικής ιδιοκτησίας.

Will Durant, Παγκόσμιος Ιστορία του Πολιτισμού, τ. Β', σσ. 601-602.

Αφού διαβάσετε προσεκτικά τα δύο κείμενα:

- α)** να περιγράψετε το ιδιότυπο γαιοκτητικό καθεστώς στο κράτος της Αιγύπτου.
- β)** να ερμηνεύσετε τις ανάγκες που επέβαλαν τη διατήρησή του.

Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ως βοήθημα το έργο του Α. Β. Ράνοβιτς, *Η Ελληνιστική Εποχή*, εκδ. Μπάυρον, 1983, σσ. 169 κ.ε.

3.

Κείμενο Α

“Η επιβολή του ελληνικού πολιτισμού στην Εγγύς Ανατολή είναι ένα από τα πλέον καταπληκτικά φαινόμενα της αρχαίας ιστορίας. Ουδέποτε προηγουμένως είχε παρατηρηθεί στην Ασία τόσο γοργή αλλαγή με τόσο απώτερες συνέπειες... Αλλά η Ανατολή δεν είχε κατακτηθεί. Δεν είχε παραδώσει την ψυχή της. Οι διάφοροι λαοί εξακολουθούσαν να μιλούν τις μητρικές τους γλώσσες, να διατηρούν τα ήθη τους και να λατρεύουν τους πατροπαράδοτους θεούς τους. Πέρα από τις μεσογειακές ακτές το ελληνικό επίχρισμα γινόταν όλο και λεπτότερο και τα ελληνικά κέντρα, όπως η Σελεύκεια πάνω στον Τίγρητα ποταμό, έμειναν ελληνικά νησιά μέσα σε μια ανατολική θάλασσα. Δεν έγινε συγχώνευση φυλών και πολιτισμών, όπως την είχε ονειρευτεί ο Μέγας Αλέξανδρος. Υπήρχαν Έλληνες και ελληνικοί πολιτισμοί στην κορυφή και ένα μείγμα ασιατικών λαών και πολιτισμών στον πυθμένα).

Will Durant, Παγκόσμιος Ιστορία του Πολιτισμού, τ. Β', σσ. 590-591.

Κείμενο Β

Οι Σελευκίδες κληρονόμησαν από τους Πέρσες την εθνική και πολιτιστική ανομοιογένεια του χώρου που εκτείνεται από το Αιγαίο στην Ινδία καθώς και τις δυσχέρειες που απέρρεαν από αυτή (προσπάθειες των λαών για αποτίναξη του περσικού ζυγού). Επί πλέον οι Σελευκίδες βρέθηκαν αντιμέτωποι και με τους ίδιους τους Πέρσες... Κατά τον 3^ο αι. Οι Πέρσες αφού διαψεύστηκαν οι ελπίδες που τους ενέπνευσε η εθνική πολιτική του Αλεξάνδρου και μερικές χειρονομίες των βασιλέων Σέλευκου Α΄ και του Αντίοχου Α΄ έλαβαν αποφασιστικά εχθρική στάση απέναντι στους Έλληνες κατακτητές.

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. Ε΄, σ. 516.

Αφού μελετήσετε τα δύο κείμενα και το παράθεμα (σ. 55) του βιβλίου σας να απαντήσετε στα εξής:

- α)** Ποιες αναφέρονται ως αιτίες της σχετικά βραχύβιας ζωής του κράτους των Σελευκιδών;
- β)** Η στήριξη της εξουσίας των Σελευκιδών αποκλειστικά σε μια ελληνική άρχουσα τάξη που αποτελούσε μειονότητα, ποιες μακροπρόθεσμες συνέπειες νομίζετε ότι είχε;